

TÜRKİYE’DE ORTOPEDİK TRAVMATOLOJİNİN ÖNCÜSÜ: ORD. PROF. DR. BURHANEDDİN TOKER (1890-1951) VE KIRIK VE ÇIKIKLAR KİTABI

Pioneer of Orthopedic Trauma in Turkey: Ord. Prof. Dr. Burhaneddin Toker (1890-1951) and His
Book *Fractures and Dislocations*

A. Erdem Bagatur¹

¹Prof. Dr., *Medicana International Istanbul Hospital, Dept. of Orthopedic Surgery and Traumatology,*

ÖZET

Travma tarihi insanlık tarihi ile birlikte başlar, ancak iskelet sistemi yaralanmaları son yüzyılda ayrı bir bilim dalı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Yirminci yüzyılın ilk yarısında Türkiye’de ortopedik travmalar hekimler tarafından değil, sakatlıkla sonuçlanacak şekilde kırık-çıkıkçı denilen kişilerce tedavi edilirken Dr. Burhaneddin Toker (1890-1951) Türkiye’de bu gidişi değiştiren öncü hekim olmuştur. Almanya’da cerrahi ve röntgen uzmanlıkları yaptıktan sonra 1921’de İstanbul’a dönmüş ve Cerrahpaşa Hastanesi *operatörlüğüne* atanmış, Cerrahpaşa’yı bir travma merkezine dönüştürmüş, *hariciye* içinde ele alınan iskelet sistemi travmaları konusunda bir yandan çağdaş bir hizmet verirken diğer yandan da çok sayıda hekimin bu konuda yetişmesini sağlamıştır. Türkiye’de *hariciyenin* çok sayıda alt dala ayrılmasını sağlamış, çok sayıda bilimsel yayın yapmıştır. 1936-1949 arasında üç baskı yapan *Kırık ve Çıkıklar* isimli bir kitap yazmış ve bu kitap çok uzun yıllar Türk tıbbına hizmet etmiştir. Dr. Burhaneddin Toker yirminci yüzyılın ilk yarısının en önemli, en yenilikçi ve vizyoner *Türk hekimlerinden birisidir*.

Anahtar Kelimeler: Burhaneddin Toker; Ortopedik Travmatoloji; Tıp eğitimi; Tıp tarihi (XX. Yüzyıl).

ABSTRACT

History of trauma begins with history of humanity, but musculoskeletal trauma started to be considered as a distinct discipline only in the last hundred years. While in the first half of the twentieth century in Turkey orthopaedic trauma was not treated by physicians but bone-setters usually resulting with a disability, Dr. Burhaneddin Toker has been the pioneer physician changing this practice. He had returned to Istanbul in 1921 after specializing in surgery and roentgenology in Germany and was appointed to Cerrahpaşa Hospital as surgeon. He had transformed Cerrahpaşa to a trauma centre, trained many physicians in musculoskeletal trauma which was dealt with under surgery, while at the same time serving patients with musculoskeletal trauma with an up-to-date care. He had lead the sub-specializing of surgery into many branches in Turkey and published abundantly. He published a textbook, *Fractures and Dislocation*, which made three editions between 1936-1949 and this textbook served Turkish medicine many years. Dr. Burhaneddin Toker, an innovator and visionary, is one of the most significant Turkish physicians of the first half of the twentieth century.

Keywords: Burhaneddin Toker; Orthopaedic Traumatology; Medical Education; History of Medicine (20th Century).

Lokman Hekim Journal, 2014;4(3):67-72

Received: 02.07.2014; Accepted: 26.08.2014

Correspondence Author: A. Erdem Bagatur, Department of Orthopedic Surgery and Traumatology, *Medicana International Istanbul Hospital, Beylikdüzü Cad, No 3, Beylikdüzü, 34520 Istanbul - Türkiye*
erdembagatur@gmail.com

Ortopedik travmatoloji, diğ er bir deyiş le iskelet sistemi yaralanmalarıyla ilgilenen bilim dalı, son yü zyılda ayrı bir bilim dalı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Türkiye’de ortopedi ve travmatolojinin yasa ile ayrı bir anabilim dalı olarak kabul edilmesi 1961’i bulmuş, ortopedi ve travmatoloji adıyla ilk klinik Ankara’da Gülhane Askeri Tıp Akademisi’nde kurulmuş, arkasından 1962’de Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde ikinci bir klinik açılmıştır. Bundan önce Türkiye’de ortopedi, çocuk cerrahisi ile birlikte tek bir disiplin olarak ele alınmakta, iskelet sistemi travmatoloji olguları ise hastanelerde *hariciye* kliniklerinde tedavi edilmekteydi. Ancak kırık-çıkıklı hastaların birçoğ u hastaneye dahi başvurmamakta ve mahalle aralarında babadan oğ ula geçen bir ‘sanat’ olan kırık-çıkıkçı denilen kişiler tarafından, çoğ unlukla kalıcı bir sakatlıkla sonuçlanacak şekilde, ilkel yöntemlerle tedavi edilmekteydi.^{1,2} Dr. Toker *Kırık ve Çıkıklar* kitabının ikinci baskısının önsözünde bu konuyla ilgili olarak ş unları yazmıştır: “...*elan kırıkçı ve çıkıkçı adı altında, gizli ve sinsî çalışan, hatta bazı zaman apaçık iş gören, maatteessüf birçok vatandaşların malul kalmalarına sebep olan bilgisizlerin ellerinden halkımızın henüz tamamiyle kurtulmadığı görülmektedir.*”³

Dr. Burhaneddin Toker (*Resim 1*) Türkiye’de bu gidiş i değı ş tiren öncü hekimdir.^{1,4} O tarihlerde bir belediye hastanesi olan Cerrahpaş a Hastanesi’nin bir travma merkezi olması için gece-gündüz çalışmış, tıp fakültesi cerrahi kliniğ inin Cerrahpaş a’ya taşınmasından sonra da bütün mesleki yaş amı boyunca bu yönde büyük uğ raş ı vermiştir.

Türkiye’de ilk kez bir hastanede iskelet sistemi travmatolojisi için ayrı bir servis oluşturmuş,^{1,4} ilk kez sistematik olarak iskelet sistemi travmatolojisi ameliyatları yapılmasına öncü olmuş,^{1,4,5} bu alanda birçok uzman hekimin yetişmesini sağlamış,^{2,5} ilk kez iskelet sistemi travmatolojisi ile ilgili kitaplar yazmış^{2,3,6,7} (*Resim 2*) ve klinik uygulamalarını bilimsel yayınlara dönüştürmüştür.

DR. BURHANEDDİN TOKER

Burhaneddin Toker 1890’da Van’da doğmuş, o yıllarda Osmanlı Devleti sınırları içinde olan Ş am Tıbbiyesi’nde yüksek öğrenime başlamış, üçüncü sınıfta İstanbul Tıbbiyesi’ne geçmiş ve 1910’da tıp doktoru olarak mezun olmuştur. Üç yıl boyunca İstanbul, çeşitli Anadolu illeri ve Mekke’de hekimlik yaptıktan sonra 1913’de cerrahi ihtisası yapmak üzere devlet tarafından Almanya’ya gönderilmiştir. Berlin ve Hamburg’da yedi yıl süreyle kadrolu asistan olarak çalışmış, cerrahi ve röntgen kliniklerinden ihtisas sertifikaları almıştır. 1921’de İstanbul’a dönmüş ve Cerrahpaş a Hastanesi *operatörlüğüne* atanmıştır.^{1,4,5}

Dr. Burhaneddin Toker öncelikle hastanede bir odaya yerleşmiş ve gece-gündüz hastanede yaşamaya başlamıştır. Cerrahpaş a Hastanesi’ni bir travma merkezine dönüştürmek için hastaneye yaralı getiren polisleri bütün yaralıları kendisine getirmeye ikna etmek için onlarla dostluk kurmuş, onlara sigara

Resim 1. Ord. Prof. Dr. A. Burhaneddin Toker

Resim 2. *Kırık ve Çıkıklar*. İkinci basının kapağı.

ve şeker ikram etmiştir. Böylelikle, Cerrahpaş a Hastanesi *Operatör Burhaneddin’in* adıyla anılan bir kaza cerrahisi merkezine dönüşmüş, o da görevini aralıksız olarak on iki yıl sürdürmüştür.

Bu süre içinde, genel cerrahi, toraks cerrahisi ve iskelet sistemi travmatolojisi ile ilgili çok sayıda bilimsel yayın yapmıştır. Bu dönemde ortopedik travmalar ile ilgili yaptığı bilimsel çalışmalardan bir kısmı şöyledir:

1. Mevte mucip samamelerin tenkisi (*Ölüme yol açan embolilerin azaltılması*). Türk Cerrahi Mecmuası 1927; 1:23-7.
2. Beitrag zur behandlung der Knochenbrüche (*Kemik kırıklarının tedavisine dair*). Türk Cerrahi Mecmuası 1930; 4:333-8.
3. Diz kapağı kırıkları. Türk Cerrahi Mecmuası 1930; 4:291-7.
4. Cismi fıkra (*Omur cisim*) kırıkları. Türk Cerrahi Mecmuası 1930; 4:225-38.
5. Zur Aetiologie der postoperativen Thrombosen-Berietschaft neue Folgerungen (*Ameliyat sonrası trombozun etiyolojisi. Yeni Bilgiler*). Türk Cerrahi Mecmuası 1930; 4:324-9.
6. Cismi fahiz (*femur diafiz*) kırıklarının bazı şekillerinde tatbik ettiğimiz tedavi usulü. Türk Cerrahi Mecmuası 1932; 2:420-33.
7. Alel umum kırıklar ve tedavileri ile memleketimizdeki kesreti (*sıklığı*) hakkında bir tetkik. 5. Milli Türk Tıp Kongresi. Ankara 1933, Rapor s. 413-37.

Bu arada, 1 Ağustos 1933'te tüm ülkede yankı bulan ve yükseköğrenimi kökünden değiştiren üniversite reformu yapılmıştır.⁸⁻¹⁰ 31 Mayıs 1933 tarih ve 2252 sayılı yasa ile, "*İstanbul Darülfünunu ve ona bağlı bütün müesseseler kadro ve teşkilatlarla beraber 31 Temmuz 1933'ten itibaren mülğadır.*"^{10,11} Bu yasa gereğince kapatılan Darülfünun yerine 1 Ağustos 1933'te İstanbul Üniversitesi kurulmuş, ancak Darülfünun'un öğretim üyesi kadrosunun çoğu emekli edilerek yeni üniversiteye alınmamıştır.¹¹ Darülfünun ve öğretim üyeleri için yapılan başlıca eleştirilerden birisi; Darülfünun'da ciddi bir çalışma olmaması ve Cumhuriyet'in beklediği bilimsel ve toplumsal ilerlemeyi gösterememiş olmasıydı. Türkçe bilimsel yayınlar eksikti, öğretim üyeleri orijinal bilimsel çalışma yapmamaktaydı. Üniversitenin açılışında Maarif Vekili (günümüzde Milli Eğitim Bakanı) Dr. Reşit Galip Bey "*Yalnız ders okutan, ilmî, fennî araştırmalara ve çalışmalara hiç denecek derecede mevki [yer] veren bir Darülfünun ile hiçbir zaman Türklerin öz malı bir ilim yaratılamaz ve Türk milleti yabancılara ait ilmî telâkkilerin [anlayışların] haraçgiizarı [haraç vericisi] olmaktan kurtarılamaz.*"¹¹ demişti. Böylelikle Tıp Fakültesi kadrolarında belirgin bir açık ortaya çıkmıştı.⁸

Üniversite reformuyla birlikte Tıp Fakültesi cerrahi kliniklerinin şefleri de değişmiştir. 1. Cerrahi Kliniği direktörlüğüne Nazi Almanya'sından gelen ünlü cerrah Ord. Prof. Dr. Rudolf Nissen getirilmiş ve fakülte cerrahi kliniği Cerrahpaşa Hastanesi'ne taşınmıştır.^{1,5} Dr. Burhaneddin Toker bilimsel çalışmalarıyla yeni üniversitenin aradığı türden bir hekimdi. Önce kendi kliniğinde doçent ve beş ay sonra da profesör olmuştur. 1939'da Prof. Nissen'in hastalanıp Türkiye'den ayrılması üzerine, 1. Cerrahi Kliniği Direktörü, 1943'de ordinaryüs profesör olmuştur. Bin dokuz yüz kırk üçte günün koşullarına göre son derece modern yeni cerrahi kliniği binası da hizmete girmiş ve travmatoloji hastaları için olanaklar daha da artmıştır.^{1,5}

Dr. Burhaneddin Toker Türkiye'de birçok yeniliğin öncüsü olmuştur. Türkiye'de uzmanlık belgesi 1928'de ilk kez sınavla ona verilmiştir. Hizmetleri yalnızca iskelet sistemi travmatolojisi ile sınırlı değildir. Birçok ameliyatı Türkiye'de ilk kez yapmış, Türkiye'deki ilk kan bankasını kurmuştur. Anesteziyoloji ve reanimasyon, toraks cerrahisi, nöroşirürji ve radyolojinin birer uzmanlık dalı olarak kabul edilmesinde öncülük etmiş ve genç hekimlerin bu dallarda eğitim almaları için yurt dışına gitmelerini sağlamıştır. Bin dokuz yüz yirmi yedide üniversite kadrosuna alınmadan çok önce, *Türk Cerrahi Mecmuası*'nı yayımlamış ve üçüncü sayısında "Bir Türk cerrahi cemiyetinin lüzum ve ehemmiyeti" başlıklı yazısıyla işaret ettiği Türk Cerrahi Cemiyeti'nin 1929'daki kuruluşunda yer almıştır. *Société Internationale de Chirurgie*'de (Uluslararası Cerrahi Derneği) Türkiye delegesi olmuştur.

Cerrahpaşa Hastanesi'ne bir seyyar röntgen cihazı alınmasını sağlamış ve Türkiye'de ilk defa kırık redüksiyonları radyografik kontrol ile yapılmaya başlanmıştır. O dönemde kırıkların konservatif tedavisinde kullanılan iskelet traksiyon donanımlarını Almanya'dan getirdiği şema ve ölçülere göre başında durarak demirci ustalarına yaptırmış ve kullanmıştır. Kırık tedavisi için hizmetliler tarafından yapılmakta olan alçılar hekimler tarafından yapılmaya başlanmıştır.

Konservatif yollarla tedavisi mümkün olmayan femur boynu kırığı gibi kalça çevresi kırıklarının Türkiye'deki ilk cerrahi tedavisini yapmış, o dönemde Avrupa'da dahi büyük bir yenilik sayılan Smith-Petersen çivisini kalça çevresi kırıklarının tedavisinde 1941'de ilk kez kullanmış, cerrahi girişimlerden sonra ortaya çıkan tromboemboliye ilk kez dikkat çekmiştir. Tüm hekimlik uygulamalarını da bilimsel yayınlar ve kongre konuşmaları ile tıp camiasıyla paylaşmıştır. Üniversite yıllarında bilimsel çalışmalarına devam etmiştir. Bu çalışmalardan ortopedik travma ile ilgili olanlar şöyledir:

1. Uyluk boynu iç kırıklarının yeni çivileme usulü ile tedavisi. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 1942; 5:2793-804.
2. Büyük kemik defektlerinin izalesi için yapılan transplantasyonlarda rejenerasyon ve konsolidasyon. Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası 1942; 8:216-28.
3. Kırıkla beraber vaki olan oynak lüksasyonları ve bunların sosyal bakımdan araştırılmaları. Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası 1943; 9:214-6.
4. Entervertebral diskus protrüzyonları. Türk Tıp Cemiyeti Mecmuası 1949; 15:274-84.
5. Alel umum kırıklar ve tedavileri ile memleketimizdeki kesreti (*sıklığı*) hakkında bir tetkik. 5. Milli Türk Tıp Kongresi. Ankara 1933, Rapor s. 413-37.
6. Kemik defektlerinin doldurulması. 9. Milli Türk Tıp Kongresi. Ankara 1946, Rapor s. 582-8.
7. Burhaneddin. Spodiylitte opere par la methode D'albee. (*Albee metoduyla spondilit ameliyatı*). Gazette Medicae d'Orient 71; 1118, 1926.

Dr. Burhaneddin Toker 1937'de 47 yaşında ilk kez evlenmiş, 1938'de bir oğlu olmuştur. Tatil için çıktığı Avrupa gezisinden gemiyle dönerken miyokard infarktüsü geçirerek 20 ağustos 1951'de 61 yaşında gemide ölmüş, cenazesi 23 Ağustos 1951'de İstanbul'da kaldırılmıştır.

Cerrahpaşa'da ortopedik travmaya gösterilen tüm ilgiye karşın uygulamaların tümü genel cerrahi kliniklerinde yapılmış ve bağımsız bir ortopedi ve travmatoloji kliniği ancak 1971'de kurulabilmiştir. Ölümünden sonra Cerrahi Kliniği'nde bugün hala kullanılmakta olan amfiye adı verilmiş, amfinin karşısına büstü konulmuştur. Ölümünden sonra *The Journal of International College of Surgeons*'da¹² ve İstanbul Tıp Mecmuası'nda¹³ birer anma yazısı yayımlanmıştır.

Dr. Burhaneddin Toker'in yurtdışı yayınları dışında Türkiye'de basılmış 123 Türkçe ve Almanca yayını vardır ve ikisi iskelet sistemi travmatoloji ile ilgili toplam sekiz kitap yazmıştır. Bunlardan birincisi olan *Kırık ve Çıkıklar*^{2,3,6} uzun yıllar hem öğrencilerin hem de hekimlerin yoğun ilgisini görmüştür. İkinci kitap *Bandaj Bilgisi ve Tekniği*⁷ adı ile yayımlanmıştır. Adından da anlaşılacağı gibi kitap, vücudun tepeden tırnağa tüm travmalar için kullanılan yara tedavileri, bandaj, atelleme ve alçılarla ilgili bilgiler içermekte, çok sayıda fotoğraf ve çizimle bu bilgiler desteklenmektedir.

Ayrıca, o günler için çok ileri yöntemler olarak kabul edilen diz çevresi habis kemik tümörleri için yapılan Juvara ameliyatı (o güne kadar dünyada yalnızca 12 olgu bildirilmişti) ve yine habis kemik tümörleri için yapılan tibia rezeksiyonları ile birlikte otojen fibula transplantasyonu yapılan 5 olguluk yayını da mevcuttur.¹⁴ Bu yayınlar iskelet sistemi travmatolojisi ile ilgili olmasa da, aynı cerrahi ilkelerin günün koşullarına göre oldukça cesurca kullanılmış olması açısından önemlidir.

KIRIK VE ÇIKIKLAR^{2,3,6}

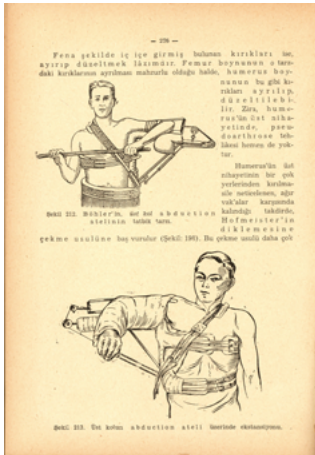
Kırık ve Çıkıklar'ın 1936,⁶ 1943³ ve 1949'da² üç baskısı yapılmıştır ve her yeni baskıda gözden geçirilerek genişletilmiştir. Kitabın birinci baskısının önsözü "*Talebe ve pratisyen hekimlerin ellerinde kırık ve çıkıklara dair toplu olarak yazılmış bir kitabın bulunması lâzımdı.*"⁶ cümlesi ile başlamaktadır. Aslında bu kitap çok orijinal bir yapıt değildir. Dr. Burhaneddin Toker'in de kitabın önsözünde açık kalplilikle belirttiği gibi, bazı Almanca kitaplardan genişçe yararlanılmıştır. Cerrahpaşa klinik arşivinde bulunan radyograflerinin çoğunu günün koşullarında kitabın birinci baskısında resim olarak basma olanağı bulunamamıştır. "*Pek büyük materyale malik olan servisimizde, kırık ve çıkıklara ait yıllarca toplanan birçok radyograflerin mevcut bulunmasına rağmen, bir sürü teknik sebeplerden ötürü, bunları kitaba geçirmek mümkün olamadı.*" Ancak, yine de kitap iskelet travmatolojisine sistemik bir yaklaşım göstermiş, çizimlerle kolay anlaşılabilir bir eser olmuştur.

İkinci baskının önsözü günün koşullarını özetleyen bir cümle ile başlar. “Bu kitabın ilk basısı çabuk tükenmişti; yeniden bastırılması lüzumu çoktan duyuluyordu. Fakat birkaç yıldan beri sürmekte olan savaştan ötürü, baş gösteren kâğıt kıtlığı, gereken klişelerin hazırlanmasında görülen zorluklar vesaire gibi engellerin karşımızda durduğu bir sırada, kitabın istenilen şekilde, bastırılmasına kolaylıkla başlanamayacağı tabii idi.”³ İkinci ve üçüncü baskılarda artık Cerrahpaşa klinik arşivinde bulunan radyografiler kitapta yer alma olanağı bulmuştur. Bu baskılarda konservatif ya da cerrahi olarak tedavi edilen kırık olgularının orijinal radyografileri kullanılmıştır.

Özellikle üçüncü baskı çok genişletilmiş, gerçek bir tıp kitabına dönüşmüştür. Kitap çok tedavisi, kırık ve çıkıkların oluş biyomekaniği, Volkman’ın iskemik kontraktürü, kırıklarla birlikte görülen sinir yaralanmaları, kırık iyileşmesinin histolojisi, femur boynu kırıklarının Smith-Petersen çivisi ile internal tespitine –ne eki silinecek gibi birçoğu bugün hala doğruluğunu koruyan sistematik ve geniş bilgi içermektedir. Kırıkların konservatif yollarla, özellikle traksiyon ve açılama ile tedavileri çok ayrıntılı çizim ve fotoğraflarla anlatılmaktadır (Resim 3 ve 4).

Ortopedik travmalar 1970’li yıllara kadar genellikle konservatif olarak tedavi ediliyor, günümüzde bir kırık nedeniyle hastaneye yatan, aynı gün ameliyat olup bir sonraki gün taburcu olan hastalar o zamanlar çok uzun sürelerle, bazen aylarca kırıkları iyileşinceye kadar hastanede kalıyorlardı. O günlerde kırık tedavisinde devrim niteliğinde önemi¹⁵ olan ve ülkemizde ilk defa Dr. Burhaneddin Toker tarafından uygulanmış olan iskelet traksiyonu yöntemi kitabın tüm baskılarında geniş olarak ele alınmıştır (Resim 5). Türkçesi oldukça sade ve kolay anlaşılırdır. Günümüzde ülkemizde traksiyon adı verilen yöntem Almanca aslından etkilenerek *ekstansiyon* denilmiştir.

Kitabın 1943’teki ikinci baskısında yöntem derinlemesine anlatılmıştır: “Biliyoruz ki, operatif çekme usullerinin esas prensipi; kâfi bir çekme ağırlığına dayanabilecek, çivi, pens veya madeni bir teli, kırılan uzvun distal kısmında doğrudan doğruya kemiğe tatbik edilmesinden ibarettir. Bu maksatla kullanılan çivi ve penslerin çekme ağırlığını esnemenen taşıyabilmeleri için, oldukça kalın yapılmaları zarureti hâsıl olmuş ve bu ise, bunların geçirildikleri yumuşak kısımlar ve kemiklerde fazla tahribat yapmalarını sonuçlandırmış ve böylece de infeksiyon tehlikesini arttırmıştır. İşte bu sebeptendir ki, çivi ve penslerle ekstansiyon usulleri, pratikte geniş bir tatbikat alanı bulamamıştır. Madeni telle operatif çekmeye gelince; burada en önemli mahzur: kemikten geçirilen telin inceliği dolayısıyla, gergin bulunmaması ve binaenaleyh çekme ağırlığı tesirile bükülerek yumuşak kısımlarda nekrozlara sebebiyet vermesi; bilhassa bu vaziyette kâfi derecede büyük bir çekme ağırlığının tatbik olunamamasıdır.

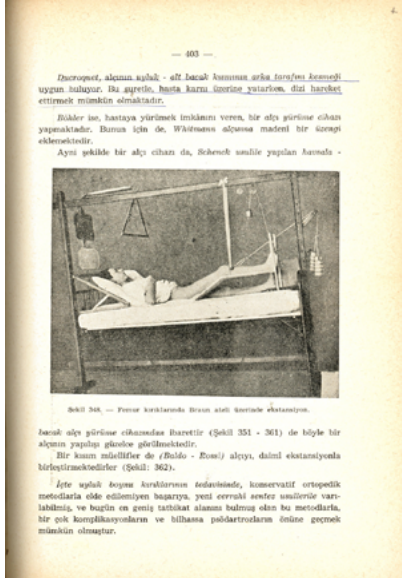
Resim 3. Günümüzde çoğunlukla cerrahi olarak tedavi edilen humerus proksimal bölge kırıklarının konservatif tedavisi için kullanılan konservatif tedavi yöntemleri. *Kırık ve Çıkıklar*. İkinci bası, sayfa 276.

Resim 4. Günümüzde cerrahi olarak tedavi edilen tibia açık kırıklarının konservatif tedavisi için kullanılan konservatif tedavi yöntemi. *Kırık ve Çıkıklar*. İkinci bası, sayfa 128.

Resim 5. Günümüzde halen kullanım alanı olan alt ekstremité kırıklarında iskelet traksiyonu yönteminin çizimi. *Kırık ve Çıkıklar*. Üçüncü bası, sayfa 411.

Resim 5. Günümüzde halen kullanım alanı olan alt ekstremite kırıklarında iskelet traksiyonu yönteminin çizimi. *Kırık ve Çıkıklar*. Üçüncü bası, sayfa 411.

İşte yeni ekstansiyon metodları, bu mahzurları ortadan kaldırmakla; kırık tedavisinde gerçekten büyük başarılar elde edilmesini mümkün kılmıştır... Teknik: Çok basit ve kolaydır. Gözönünde tutulması gerekli olan en önemli cihet Kirschner ekstansiyonunun, sıkı aseptik şartlar içerisinde yapılmasıdır. Ağrıyı önlemek için telin geçirileceği bölgeye lokal anestezi yapılır... Steril olarak hazırlanmış bulunan Kirschner ekstansiyon teli, kondüktöre geçirilerek... bir el motörüne takılır. Kondüktör kemiğin delinmesi esnasında teli gergin bulundurur ve istenilen istikamette sevkeder. Sivri uçlu olan madeni tel vasıtasıyla, ekstansiyonun tatbik edileceği uzuvda, yumuşak kısımlar delinerek, kemiğe varılınca; elektrikle işleyen... el motörü harekete getirilerek madeni tele devrî bir hareket verilir. Bu sayede kemik kolayca delinerek, çelik Kirschner teli uzvun uzunlamasına mihverine ve çekme istikametine amud olarak, enlilemesine geçirilmiş olur. Bundan sonra kondüktör çıkarılarak, ekstansiyon teline Kirschner üzengisi takılır ve hususi bir tertiple gerilir. Bu suretle gerilmiş ve Kirschner üzengisine bağlanmış bulunan tel, hiç esnemeneden, büyük çekme ağırlıklarına dayanabilecek bir hale gelmiştir...”(Resim 6).

SONUÇ

Sonuç olarak Ord. Prof. Dr. Burhaneddin Toker cerrahinin birçok alt dalına yaptığı katkıların yanı sıra ortopedik travmanın modern tedavisinde ülkemizde bir çığır açmıştır. Gayretli çalışmaları sayesinde hem tıp fakültesi öğrencileri, hem de birçok cerrah iskelet sistemi travmatolojisinin modern tedavi yöntemlerini öğrenmiş, *Kırık ve Çıkıklar* kitabı çok uzun yıllar Türk tıp dünyasına hizmet etmiştir. Dr. Burhaneddin Toker yirminci yüzyılın ilk yarısının en önemli, en yenilikçi ve vizyoner *Türk hekimlerinden birisidir*. *Günümüzde Türkiye’de genel cerrahi*, toraks cerrahisi, ortopedi ve travmatoloji, anesteziyoloji ve reanimasyon, nöroşirürji anabilim dalları ile kanser ve kan transfüzyonu ile ilgili kurumlar kurucuları olarak onu göstermektedirler. Ölümünün üzerinden elli yıl geçmiş olmasına karşın Cerrahpaşaya ve Türk tıbbına hizmetleri unutulmamıştır ve temel öğretileri günlük pratikte halen yer bulmaktadır. O gerçek bir öncüdür.

BİLGİ: Bu makale Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica’nın 2012’deki sayısında (Vol 46, No 5) Ortopedi Forumu bölümünde “Türkiye’de Ortopedik Travmatolojinin Öncüsü Ord. Prof. Dr. Ahmed Burhaneddin Toker (1890-1951)” adıyla yayımlanan makaleden alıntılar yapılarak yazılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Manizade D. 65 Yıllık Cerrahpaşa Hastanesi: 39 Yılda Duyduklarım ve Gördüklerim. İstanbul: İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fak Yay; 1976.
2. Toker B. *Kırık ve Çıkıklar*. Üçüncü Bası. İstanbul: Hak Kitapevi; 1949.
3. Toker B. *Kırık ve Çıkıklar*. İkinci Bası. İstanbul: Mazlum Kitapevi; 1943.
4. Göksoy E. Ord. Prof. Dr. A. Burhaneddin Toker. Ölümünün 50. yılında yaşamı ve eserleri. Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları. 2001;7:387-431.
5. Batrel HF, Yüksel M. Rudolf Nissen’s years in Bosphorus and the pioneers of thoracic surgery in Turkey. Ann Thorac Surg. 2000;69:651-4.
6. Toker B. *İskelet Hastalıkları I: Kırık ve Çıkıklar*. İstanbul: Kader Basımevi; 1936.
7. Toker B. *Bandaj Bilgisi ve Tekniği*. İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası; 1942.
8. Bagatur AE, Toprak H. Orhan Abdi (Kurtaran) (1877-1948) and chapters related to orthopedic surgery in Ameliyât-ı Cerrâhiye [Operative Surgery] in its centennial. Acta Orthop Traumatol Turc. 2014;48:109-16.
9. Unat EK. İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesinin kuruluşundan Cerrahpaşa Tıp Fakültesinin kuruluşuna. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dergisi. 1973;4:326-37.
10. Taşdemirci E. Atatürk’ün önderliğinde 1933 üniversite reformu. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 1994;5:135-53.
11. Yeni üniversitenin kadrosu. Mülga Darülfünununun 151 hocasından yalnız 59u üniversiteye alındı. Cumhuriyet. 1 Ağustos 1933.
12. (Yazarı yok). Burhanettin Toker. J Int Coll Surg. 1951;16:812.
13. (Yazarı yok). In memoriam: Ord. Prof. Burhaneddin Toker (1890-1951). İstanbul Tıp Fak Mecmuası. 1951;14:496-501.
14. Toker B. Contribution to bone surgery. J Int Coll Surg. 1949;12:675-9.
15. Bagatur AE. Kirschner teli. Acta Orthop Traumatol Turc 2012;46: Ortopedi forumu I-IV.